

Doğu Lydia Bölgesine Ait Adak Stellerinde Tapınak ve Toplum İlişkisi

The Relationship Between Temple and Society in the Votive Steles of the Eastern Lydia Region

Muradiye KÜÇÜKCAN

Uşak Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Uşak, Türkiye
kucukcanmuradiye@gmail.com

Münteha DİNÇ

Uşak Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Uşak, Türkiye
munteha.dinc@usak.edu.tr

Emre TAŞTEMÜR

Uşak Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Uşak, Türkiye
emre.tastemur@usak.edu.tr

Öz

Bu makalenin konusunu, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Doğu Lydia Bölgesi'ne ait olduğu düşünülen, Uşak Müzesi'nde yer alan sekiz adet yazıtlı adak steli oluşturmaktadır. Bu stellerde yer alan yazıtlar; genellikle bireyler, aileler, toplum ve yerel toplulukların temsilcileri arasında günlük yaşamda ortaya çıkan, zorlayıcı ve çoğu zaman tartışmalı, uzun süreli olayların bir sonucu olarak değerlendirilen; toplumun ve bağlı oldukları tapınağın çıkarlarını en iyi şekilde savunmaya çalışan içerikleri kapsamaktadır. Makalenin odak notasını “kişi/aile”, “tapınak” ve “toplum” ilişkileri oluşturmakta olup, özellikle bölgesel çalışmalarda, tapınak ile toplum arasındaki iletişim, daha önce yeterince vurgulanmamış bir konu olarak bu makalenin merkezinde yer almaktadır. Bu stellerin ortaya çıkışında en büyük etken, küçük köy topluluklarındaki bireyler, toplum ve yerel tapınak görevlileri arasındaki olaylardır. Çalışma, “toplum” ve “tapınak” arasında insanların dini yaşamda üstlendikleri rollere odaklanarak yeni bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir; adak stellerinin tipolojisi ve ikonografisi ile birlikte bu bölgenin Roma Dönemi'ndeki toplum ve tapınak ilişkilerinin yerel sanata olan yansımaları hakkında bilgi sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Lydia, Adak steli, Tapınak, Toplum, İlişkiler.

Abstract

The subject of this article is eight inscribed votive steles located in the Uşak Museum, believed to belong to the Eastern Lydia Region during the Roman Empire period. The inscriptions on these steles generally cover issues that arose in daily life between individuals, families, communities and representatives of local communities, which were considered to be the result of challenging and often controversial, long-term events, and which sought to best defend the interests of the community and the temple to which they belonged. The focus of the article is on the relationships between “individual/family”, “temple”, and “community” and communication between the temple and the community, which has not been sufficiently emphasised in previous regional studies, is at the centre of this article. The most significant factor in the emergence of these steles is the events involving individuals, society, and local temple officials in small village communities. The study aims to offer a new perspective by focusing on the roles people assumed in religious life between “society” and “temple”; it provides information about the typology and iconography of votive steles, as well as the reflections of society and temple relations in this region during the Roman period on local art.

Keywords: Eastern Lydia, Votive stele, Temple, Community, Relationships

Geliş Tarihi/Received: 30.07.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 26.09.2025

Yayın Tarihi/Publication Date: 29.09.2025

Sorumlu Yazar/Corresponding author: Muradiye Küçükcan

Cite this article: Küçükcan, M & Dinç, M. & Taştēmūr, E. (2025). The Relationship Between Temple and Society in the Votive Steles of the Eastern Lydia Region, *Journal of Palmette*, 8, 89-103.

Atıf: Küçükcan, M & Dinç, M. & Taştēmūr, E. (2025). Doğu Lydia Bölgesine Ait Adak Stellerinde Tapınak ve Toplum İlişkisi. *Palmet Dergisi*, 8, 89-103.

Açıklama: “Arkaik Dönem’den Geç Antik Dönem’e kadar Mermer (kabartma, heykel, mimari kabartma) Heykeltraşlık Eserleri” üzerine yaptığımız çalışmada desteği için Uşak Müzesi Müdürü Şerif SÖYLER’e teşekkür ederiz. Bu çalışma Uşak Müze Müdürlüğü’nün 09.05.2025 tarih ve 6719887 sayılı izinleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu makale, Muradiye KÜÇÜKCAN’ın “Doğu Lydia Bölgesi Figürlü Stellerin Sanatsal Üslubu” başlıklı tezinden türetilmiştir.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Makalenin konusunu oluşturan, tipolojik ve ikonografik olarak Doğu Lydia Bölgesi'ne ait olan sekiz adak steli, Uşak Müzesi koleksiyonuna satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Çoğunun buluntu yeri kesin olarak bilinmemekle birlikte, bu steller arkeolojik açıdan ilk kez ele alınmaktadır. Bu çalışmada, Uşak Müzesi'nde tespit edilen ve Doğu Lydia Bölgesi için karakteristik olan formlar, kendi içinde genel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Kent özelinde değerlendirildiğinde, stellerin yerel tarzda figürler, giysi tipleri ve oldukça stilize edilmiş hayvan betimlemeleri içerdiği görülmektedir.

Çalışma kapsamında adak stellerinde yer alan metinler, öncelikli olarak Katakakaumene Bölgesi'nde¹ keşfedilen karakteristik mezar stellerine (Uzunoglu, 2018, s. 515, fig 2a; Çelgin ve Malay, 1986; Tafel 16-17, No. 1-2-3-5-7) benzetilmektedir. Steller üzerinde yer alan metinlerde bireyler, aileler, tapınak temsilcileri ve yerel toplum arasında gerçekleşen olaylara dikkat çekmektedir. İkonografik açıdan farklılıklar taşıyıcılar da tipolojik olarak ortak şablona sahip bu stellerin tamamı, küçük kırsal yerleşimlerde yaşayan toplumsal ve ekonomik açıdan üst gelir grubunda yer alan bireylere aittir.

Antik dönemde tanrılara ya da kutsal varlıklara adanmış olan bu steller (Petzl, 1997, No.1-2; Riel, 1999, ss. 35-43; Malay, 1999, No 111-112; Malay, 2003, s. 13; Malay & Sayar, 2004, s. 183; Herman ve Malay, 2007, s. No. 46, 47, 51, 52, 54, 56, 66, 70, 83, 85; Akıncı vd., Tanrıver, 2009, s. 87- 97), bireylerin tanrılarla iletişim kurmak, minnettarlık ifade etmek ya da kutsal düzenle ilişkisini sürdürmek amacıyla başvurdukları dini araçlar arasında yer almaktadır. Adak stelleri, tarihin her döneminde bireysel ve toplumsal arınmanın bir simgesi olarak ortaya çıkmıştır (Burkert, 1987, ss. 43-45). Araştırma sonucunda, bu çalışmada Doğu Lydia Bölgesine ait olması muhtemel adak stelleri; tipolojik, ikonografik ve epigrafik verilerle birlikte bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Adak Stelleri'nin Tipolojik ve İkonografik Özellikleri

Adak stelleri, çoğunlukla mermer üzerine işlenmiş ve üretim sürecinde belirli bir form anlayışıyla şablonlaşmış tipolojik özellikler gösteren eserlerdir. Bu çalışmada ele alınan örnekler, menşei büyük olasılıkla Katakakaumene Bölgesi'ne ait olup bugün Uşak Müzesi'nde korunan sekiz adet stel ile temsil edilmektedir. Söz konusu eserler, mimari düzenlemeleri (alınlık, baştaban, tenon gibi yapısal unsurlar) bakımından teknik bir bütünlük sergilerken, aynı zamanda yüzeylerinde yer alan betimler aracılığıyla ikonografik açıdan da dönemin adak geleneklerini yansıtmaktadır.

Steller, alınlıklı yapısıyla tapınak mimarisinin ön cephesini yansıtmaktadır (Fıratlı, 1965, s. 271). Genel olarak adak stellerinin mimari elemanları, küçük bir tapınak cephesini andıracak biçimde düzenlenmiştir. En üstte çoğu kez üçgen formda bir alınlık (tympanon) ve onun köşelerinde ya da tepe noktasında yer alan akroterler bulunur. Alınlığın hemen altında, cepheyi yatay biçimde sınırlayan baştaban (epistyl/architrav) yer alır. Bu bölümün altında, stelin bezemeli yüzeyini oluşturan ve çoğu zaman ikonografik betim ile yazıt içeren ana gövde

kısmı gelir. En altta ise stelin dikilmesini ve zemine sabitlenmesini sağlayan, toprağa gömülen tenon bölümü yer almaktadır.

Adak stelleri tipolojik olarak; üçgen alınlıklı, ortasında genellikle rozeti bulunan akroterli, stelin alt kısmından (tenon başlangıcından) alınlığa doğru daralan, trapezoidal biçimli eserlerdir.² İkonografik olarak; kadın/erkek betimi³, insana ait vücut bölümleri⁴, stilize hayvan⁵ ve hilal (Aytaçlar, 2012, ss.165, 166; Kat. No. 4, 5 ve 8) betimleri yer almaktadır.

Adak Stellerinin Epigrafik Kategorilerine Göre Değerlendirilmesi

Doğu Lydia bölgesindeki adak stelleri; tanrı veya tanrıça kültü ve kimliğine ilişkin bilgiler veren, tanrı-tanrıça ile adak sahipleri arasındaki ilişkiyi açıklayan aynı zamanda bölgedeki dinsel hayata dair ipuçları veren eserlerdir. Bu steller epigrafik içeriğine göre 4 gruba değerlendirilmiştir.

1. Şükran Stelleri: Bu tür steller, bir dileğin kabul edilmesi veya tanrı yoluyla bir sorunun çözülmesi durumunda sunulan şükran ifadeleridir. İyileşme, savaşta zafer ya da başarılı yolculuk gibi konuları içerir (Kat. No. 3; Kat. No. 4). Aşağıda yer alan Kat. No.3 ve Kat. No.4'teki steller, bu gruba ait buluntular arasında gösterilebilir.

Kat. No. 3 Apollonios, Pereudos'taki Tanrılara şahadet eder, Anam bana ilenince, Tanrılara danıştım: kardeşim Eupelastos'la birlikte Myrmeks'in satın almış olduğu dam için 100 dinar ödedik, Pırnalın yanibaşında Promiasse'deki geri kalan budanmış asmaların tümü için ise ben 50 dinar ödedim. Tanrılara iki kez danıştım, iki kez(lütfâ) eriştim. Şükürler olsun! (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, s.18).

Kat. No. 4 283 yılında, Ksandikos ayında, Tanrılar, ben Arios kızı Markia'dan bir günlük bir vecibe savsaklaması nedeniyle, kefarete talep ettiler. Ben de bunu yazılı olarak itiraf edip, şükranlarını belirtiyorum (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, s. 18).

2. İtiraf Stelleri: Özellikle pişmanlık duygusunu ifade etmek veya tanrıların gazabını yatıştırmak amacıyla dikilir. Bu tür stellerde kişiler, işledikleri günahları ya da yaptıkları hataları itiraf ederek tanrıların merhametini kazanmaya çalışırlar. "İtiraf metinleri" olarak bilinen bu yazıtlar, günlük dinsel pratiklerin önemli bir parçasıdır (Kat. No. 1; Kat. No. 6 ve Kat. No. 7). Aşağıda yer alan Kat. No.1, Kat. No. 6, ve Kat. No.7'deki steller, bu gruba ait buluntular arasında gösterilebilir.

Kat. No. 1 279 yılında, Audnaios ayında. Pereudos Tanrıları, Agathopus'tan, günlerce (ya da gün boyu) ortalarda görünmemesi- işi savsaklaması- nedeniyle hesap sordular ve gözlerinden çarptılar. Ben Agathopus- de hamdüsena ile (bunun) kefareti ödüyorum (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, s. 18).

Kat. No. 6 Pereudos Tanrılarına. Iulia, beslemesi Onesime'ye ilendi, ama bir şey elde edemedi. Bunun üzerine Tanrılar ondan kefarete talep edip Iulia'dan (?) yana çıktılar. Bundan böyle tanrılara hamd ederim! 294 yılında (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, s. 18).

¹ Kula civarında yer alan volkanik bölgeye antik dönemde Katakakaumene denilmektedir. "Yanmış arazi/ Yanık" anlamına gelen bu terimi Strabon (MÖ 54- MS 24) başta olmak üzere Vitruvius (MÖ I. yy) , Byzantionlu Stephanos (VI-VII. yy), Eustathios (XII. yy)' ta görmekteyiz (Malay, 2007, ss. 8-9; Berber, 2024, s. 125). H. Malay, Katakakaumene'nin, güneyinde modern Kula ve Esenyazı, kuzeyinde Gediz Nehri, batısında Gökçeören (Maionia) ve doğusunda Kollyda (İncesu-Gölde) ile çevrili bir alan olduğunu düşünmektedir (Malay, 2007, ss. 10-11).

² Bu steller, komşu bölgelerden gelen birçok adığa kıyasla daha kaliteli olsa da tipolojik benzerlikleri nedeniyle Katakakaumene (Kula) Bölgesi'ne ait mezar stelleriyle (Petzl, 1994, xvi-xvii; Gordon, 2004, ss. 182-189) benzerlik göstermeleri nedeniyle ayrıtılamamaktadır.

³ Kadın ve erkek betimlerinde kabartmalarla sağ veya sol ellerini açık bir şekilde kaldırdığı görülmektedir. Bu durumun tanrıya ya da tanrıçaya seslenirken yapılan bir hareket olduğu düşünülmektedir (Aytaçlar, 2010, s. 78). Ayrıca Kat. No. 6, 7 ve 8 bakınız.

⁴ Hastalıklı, iyileşmesi istenilen organ ya da iyileşme sonrası tanrıya teşekkür amacıyla sunulur.

⁵ Makalemizde Kat. No. 1'de göz organı vardır. Göz betimi, görme veya göz kaybının iyileşmesi amacıyla yapılır (Aytaçlar, 2012, ss. 154, 168).

⁶ Stel üzerine yapılan stilize hayvanlar gerçek anatomiden oldukça uzak yapılmıştır. (Aytaçlar, 2012, s.166); Kat. No. 7

Kat.No.7 Philippikos süt kardeşi Bunion 'la birlikte malları (sığırları) için Pereudos Tanrılarından dilekte bulunup adak adadı. Tanrılar dileklerini yerine getirince, bu steli şükranlarının belirtisi olarak dikti. 332 yılında, Laos ayının 20'sinde (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, ss. 1- 18). Bu stel, hem itiraf hem de şükran içerikli metinleri bir arada barındıran örneklerden biridir.

3. Sunu stelleri: Kişi, bir dileğin gerçekleşmesi halinde tanrıya adak adayacağına söz verir ve bu niyetini belgelemek amacıyla steli diker. Bu tür stellerde genellikle ayrıntılar ve kişinin tanrıya sunduğu adak belirtilir (Kat. No. 8). Aşağıda yer alan Kat. No.8'deki stel, bu gruba dahil edilmektedir.

Kat. No. 8 Ulu Zeus Oreite'e ve Perkos'ta oturan Tanrı Aksiottali Men'e...Po(l)ion bir gün bilmeden kuralları çiğneyip tanrıların (kutsal) toprağına ayak basıp kirletti. Tanrılar da onu cezalandırır. 323 yılında Dystros ayının 30'unda. Bir kör fare (kör köstebek), bir serçe, bir balıkla bu günahı kurtuldu. Tanrılar onun aklını başından almıştı. Kurallara uygun olarak nezir taşıdı. Rahiplere de bir ölçü buğday (7,3 l.), bir ölçü şarap (3,3 l.), bir buçuk ölçü de (21,9 l) kahvaltılık buğday, bir buçuk ölçü şarap (4,95 l.), gene nohut ve bulgur verdi. Tanrıların öfkesini kuşaklar boyu yatıştırdı (Varinlioğlu, 1989, s. 50).

4. Miras Stelleri: Bu stellerde işlenen suçlar genellikle dinsel nitelikte olup; arsa ve ev alım satımı ile miras meseleleri gibi konuları da içermektedir (Kat. No. 2; Kat. No. 5). Aşağıda yer alan Kat. No.2 ve Kat. No.5'teki steller, bu gruba ait buluntular arasında gösterilebilir.

Kat. No. 2 (Bu sunu) Pereudos Tanrıları için; çünkü (onlar) Gaiuslunites'in payına düşen kalıcı(mirası) ortaya çıkardılar; içinde bir meşeyle başka ağaçlar bulunan bir tarladan ve evin 75 dinarlık hissesinden oluşan kalıt(miras) payını kardeşi Glykon(ona) devretti. 283 yılında, Delos ayında (Hermann ve Varinlioğlu,1984, s. 189).

Kat. No. 5 Tanrılar, Hygie Myrton 'un kalıtı(mirası) olan Promise'nin Lakoi mevkiindeki tarlada bulunan asmalarla tepedekiler hakkında soruşturma açtılar. Eupelastos, Apollonios'un kalıtcıları ve Philip(p)os oğlu Philip(p)ikos bunların yanı sıra sıkılmış üzümle ve vergisini de geri verdiler. Hepimiz, sözünü ettiğimiz cezaya çarptılınca, bağdan payımıza düşeni Tanrılara geri verdik (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, s. 18; Aytacılar, 2012, s. 159).

Adak stellerinde yer alan metinlerde, kurtuluş nedeniyle ifade edilen minnet duygusu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra, adı geçen bölgede yaygın olarak kişilerin tanrılara karşı işledikleri suçlar, tanrısal cezalar ve günahların affına ilişkin konulara da yer verilmektedir (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, ss. 1-18).

Adak Stellerinde Tapınak ve Toplum İlişkisi

Tapınak, yalnızca ibadet edilen kutsal bir yapı olmanın ötesinde, iyi organize edilmiş ve belirli kurallara dayanan kurumsal bir merkez niteliği taşır. Bu kurum; toplumsal düzenin, dini otoritenin ve tanrısal iradenin dünyevi yansımasının somutlaştığı bir mekân olarak işlev görür. Tapınaklar, bu yönüyle yalnızca tanrılara adanmış yapılar değil, aynı zamanda ekonomik, hukuki ve kültürel düzenin de şekillendiği iyi organize olmuş kurumlardır (Aytacılar, 2012, s. 67).

Adak ritüelleri, bu kurumsal yapının en görünür etkinliklerinden biridir. Bireyler veya topluluklar, tapınak aracılığıyla tanrılara teşekkürlerini sunar, dileklerini iletir ve kutsal iradeyle bağ kurar. Bu bağ, maddi

adakların sunulması kadar, görsel ve yazılı belgelerle de desteklenir. Adak stelleri, tapınak çevresinde konumlanan ve bu iletişimi somutlaştıran en önemli araçlardan biridir.

Söz konusu steller, hem tapınağın kutsallığını pekiştirir hem de adak sahibinin inanç dünyasını kalıcı kılar. Üzerlerindeki yazıtlar ve ikonografik betimler, bir yandan tanrılara yöneltilen şükranı ve dileği ifade ederken, diğer yandan toplumsal düzeni gözler önüne serer. Böylece adak stelleri; tapınak ile toplum arasındaki karşılıklı etkileşimin belgelenmesini sağlayan görsel ve kültürel belgeleridir.

Adak stellerinde yer alan metinler ise tanrıların cezalandırması, arabululuğu ve bir stelin dikilmesi ile ilgilidir. Bu metinlerdeki anlatılar, olaylara dahil olan kişilerin aktardığı hikayelerdir (Rostad, 2006, ss. 183–185). Bu anlatılar, tapınağın fiziksel bir mekân olmasının ötesinde, toplumsal düzenin ve dini otoritenin somutlaştığı bir merkez olarak işlev gördüğünü gösterir. Bireylerin kendi algı ve yorumları olsa da tanrılarla olan ilişkiler esas olarak tapınak aracılığıyla yönlendirilir ve düzenlenir.

Bu çerçevede metinlerde sıkça ele alınan hastalık olgusu, yalnızca fiziksel bir durum olarak değil, aynı zamanda tanrısal müdahalenin bir işareti olarak değerlendirilir. Hastalık, toplumsal yapı ile tapınak arasındaki ilişkiyi görünür kılan bir kesişim noktasıdır; birey, hastalığı tanrısal bir uyarı olarak algılar ve tapınağın kurumsal yönlendirmesiyle uygun ritüelleri yerine getirir. Burada sözü edilen hastalıklar, sıradan rahatsızlıklar değil, uzun süreli, bireyi güçten düşüren ve şiddetli göz hastalıkları gibi ciddi sağlık sorunlarıdır (Kat.No.1'e bakınız. Gordon, 2013, ss. 269–272). Bu anlatılar, tapınağın fiziksel bir mekân olmasının ötesinde, bireysel inançların kurumsal düzeyde yönlendirildiği ve toplumsal düzenle ilişkilendirildiği bir organize kurum olduğunu gösterir. Yani burada “inanç”, bireyin zihnindeki soyut yönelimi ifade ederken, tapınak bu inancı toplumsal ve ritüel düzeyde somutlaştıran yapıdır.

Adak stellerinde ele alınan karmaşık meseleler çoğu zaman çözülmesi güç konular olarak sunulur ve bu tür durumlara basit açıklamalar getirilirdi. Bu süreç, belirli bir sistematik açıklama modeline dayanmak yerine, dedikoduların yayılmasını önlemek ve ailelerin toplumsal olarak damgalanmasını engellemek amacıyla yürütülürdü (Geissler, 2005, s. 131). Bu yürütülen yol ise tanrı/ tanrıça yardımına yönelmektir. Yardım arayışındaki bir insan için ilahi müdahaleye başvurmak yaygındı (Özenir, 2017, s. 379). Genellikle, ilahi yardım sayesinde iyileştiği düşünülen kişilerin adadığı metinler aracılığıyla bu durum belgelenmişti (Drew-Bear, 1999).

Eğer bir hastalığın gerçekten de işlenen bir hata nedeniyle tanrıların öfkesinden kaynaklandığı düşünülüyorsa, bu öfke tüm toplumu, tarımsal refahı ve genel sağlığı etkileyebileceği varsayıldı (Herrmann ve Malay, 2007, ss. 100–101, No. 72; Petzl, 1994, xi, Kat. No.8). Bu nedenle, adak steli metinlerinde ima edilen anlatılar, tapınak çıkarları ve ilgili ailenin çıkarları arasında yürütülen bir pazarlığın (Petzl 1994, ss. 88– 90, No. 69) aracı olarak işlev görmüştür (White, 2008, ss. 27–31; ss. 36–38; ss. 176–177; ss. 186–190). Tapınak ise yalnızca ibadet edilen kutsal bir yapı olmanın ötesinde, iyi organize edilmiş bir kurumsal merkez niteliği (Aytacılar, 2012, s. 67) taşır; toplumsal düzenin, dini otoritenin ve tanrısal iradenin dünyevi yansımasının merkezidir. Bu anlamda tapınaklar, adak ritüellerinin gerçekleştiği, tanrılara şükranların ifade edildiği ve bireysel ile toplumsal inancın görselleştirildiği mekanlar olarak işlev görür. Adak stelleri de tapınağın bir parçası olarak, tapınağın kutsallığını pekiştiren, tanrılarla kurulan iletişimi belgeleyen ve tapınağın etkisini artıran maddi, manevi ve görsel araçlardır.

Tapınaklar, karmaşık olaylarda kendi çıkarlarını gözetmekteydi ve meydana gelen olumsuzlukları, yerine getirilmeyen görevler ya da ihmal edilen ritüellerle ilişkilendirebiliyordu. Ritüellerin uygulanmasını sağlamak için bir araca ihtiyaç duyulmaktaydı. Örneğin, ritüel yıkanmaya (yani arınmaya) gitmeyen bir adam öldüğünde, yerel tapınak bu ölümü hemen ritüelin başarısızlığına bağlamış ve bu durum stelde açıkça belirtilmiştir (Petzl, 1994, ss. 94–95, No. 72).

Tapınaklar, yalnızca dini ve ritüel işlevlerini yerine getirmekle kalmaz; aynı zamanda kendi mülklerini koruma gereksinimi de duyardı. Bu bağlamda, tapınak yetkilileri, kendilerine ait ağaçların izinsiz kesilmesini veya geleneksel ayrıcalıklarının ihlal edilmesini engellemeye çalışırdı. Bu tür uygulamalar, tapınakların toplumsal ve ekonomik alanlarda da belirli bir otoriteye sahip olduğunu ve mülkiyet haklarını koruma konusunda aktif bir rol üstlendiğini gösterir (Petzl, 1994, ss. 5–6; Mitchell, 1993, ss.1, 193; Rostad, 2006, ss. 201–206).

Bu durumun somut örnekleri, özellikle Katakekaumene Bölgesi başta olmak üzere çevresindeki diğer yerleşimlerde de görülebilir. Bölgede yerel geleneklerin sürdürüldüğü ve tapınakların bu gelenekler üzerindeki etkisinin önemsendiği anlaşılmaktadır. Özellikle tapınaklara ait ağaçların⁶ korunması gibi somut uygulamalar hem yerel toplumun ritüel yaşamına hem de tapınakların ekonomik ve kurumsal işlevine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu tür uygulamalar, tapınakların yalnızca dini bir merkez değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik düzenin gözetildiği bir kurum olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, adak stellerinde yer alan anlatılar hem bireysel deneyimleri hem de toplumsal ilişkileri ve dinamikleri yansıtan karmaşık duygu ve durumları ortaya koyar. Öfke ve korku (Varinlioğlu, 1989, s. 45, No. 4; Varinlioğlu, 2022, Fig. No. 42), pişmanlık (Varinlioğlu, 1989, s. 42, No. 2; Varinlioğlu, 2022, Fig. No. 43), hastalık gibi (Hermann ve Varinlioğlu, 1984, No. 2; Varinlioğlu, 2022, Fig. No.63 ve 38) duyguların yanı sıra aile bireylerinin etkisi, tapınakla yapılan görüşmeler, ilahi müdahale ve sosyal-mali baskılar gibi karmaşık koşullar, yalnızca bireysel deneyimlerin değil, aynı zamanda toplumsal dinamiklerin, hafızanın ve kişisel etkileşimin birer yansımasıdır.

Sonuç olarak, Doğu Lydia Bölgesi’nde Roma İmparatorluğu Dönemi’nde tapınak ve toplum ilişkisi; dönemin dini ve toplumsal çerçevesi içinde, anlatılar yoluyla hafıza ve kimlik inşasına dair derin bir düşünce sunmakta; kişisel deneyim, yerel gelenek ve daha geniş kurumsal güçler arasındaki etkileşimi gözler önüne sermektedir. Yerel tapınaklar yalnızca dini değil; aynı zamanda ekonomik ve politik güce sahip etkin kurumlar olarak varlık göstermiştir. Bu durum, toplulukların tapınağın dayattığı normlara⁷ uyum sağlaması ve tapınağın taleplerini kabul etmek zorunda kalmasıyla sonuçlanmıştır.

Sonuç

Antik dönemde kullanılan adak stelleri, bireysel ve toplumsal arınmanın bir simgesi olarak belirli tanrılara veya kutsal varlıklara adanmıştır.

Tanrılarla iletişim kurmak, onların öfkesini yatıştırmak, minnettarlık göstermek ve bu ilişkiyi sürdürmek için adaklar önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, Doğu Lydia Bölgesi’ndeki adak stelleri; tipolojik, ikonografik ve epigrafik veriler ışığında bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Uşak Müzesi’nde yer alan sekiz adet adak steli, tipolojik olarak üçgen alınlıklı, ortasında genellikle rozeti bulunan akroterli, aşağıdan yukarıya doğru daralan trapezoidal biçimli ve şablonlaşmış bir tipolojiyi içermektedir. İkonografik olarak kadın/erkek figürleri, insana ait vücut bölümleri, stilize hayvanlar ve hilal betimi yer almaktadır. Adak stelleri, boyut ve kalite açısından büyük farklılıklar göstermez; bazıları sadece kısa bir metin içerirken birçoğu daha ayrıntılı olup basit bir ikonografi barındırmaktadır. Yukarıda değerlendirilmesi yapılan stellerin yerel tarzda figür betimlemelerine sahip olduğu ve figürlerin giysi tiplerinin işleniş, söz konusu adak stellerinin yerel ustalar tarafından yapıldığını göstermektedir. Kronolojik olarak MS 194-296 yıllarına tarihlenen bu stellerin belirgin işlevi, metinlerin kaydettiği cezaları uygulayan kırsal tapınaklarla ilişkilendirilen tanrıların gücünü duyurmaktır. Üretimler oldukça yerel olmasına rağmen, figürlerin ve şablonlaşmış tipolojinin yapım tarzı süreklilik göstermektedir.

Adak stelleri, hem toplumsal hem de dini anlamda tapınağın merkezi işlevini yansıtır. Farklı yerlerdeki önemli olayların tanrılara iletilmesinde aracı bir iletişim biçimi olarak kullanılır. Metinlerdeki iletişim süreci belirli bir düzene dayanır: Tanrılar cezalandırır, suç işleyen kişi suçunu itiraf eder, tanrı(lar) yatıştırılır ve adak eylemini gerçekleştirmek ya da anmak amacıyla steller dikilir. Adak stellerindeki metinlerin yazımı ve dil bilgisi, özellikle kırsal alanlarda bölgesel eğitim düzeyinin ve okuma yazma oranının düşük olduğunu göstermektedir (Hoz, 2006, ss. 139-144).

Doğu Lydia Bölgesi’nde, Roma İmparatorluk Dönemi’nde tapınaklar, yalnızca dinsel bir merkez değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik anlamda toplum içinde büyük bir güce sahip yapılarıdır. Ancak bu gücü tek başlarına kullanmadıkları; köyün diğer önemli organlarıyla iş birliği içinde oldukları görülmektedir. Kollyda’da bulunmuş olan kefaret yazıtında (Hermann-Malay, 2007, s. No. 85; Aytaçlar, 2010, s.78), tapınakta alınan kararlarda yalnızca tanrıların değil, köyün ve “Hieros Doumos” adlı dinsel bir derneğin de söz hakkı olduğu belirtilmiştir. Bu durum, tapınakların toplum içinde nasıl bir rol oynadığının kanıtıdır. Kula’da bir adak stelinde (Malay, 1999, No. 85), günahın fidyasının üç ayrı alanda “biri tanrılara, biri rahiplere ve biri de köye” olacak şekilde verildiği belirtilmiştir. Hieros Doumos gibi yerel derneklerin desteğiyle tapınaklar, köylülerin ihtiyaç duyduğu hizmetleri sağlamıştır. Bu sayede tapınaklar hem güç kazanmış hem de ekonomik açıdan zenginleşmiştir⁸. Ancak tapınakların artan gücü, halk üzerinde maddi ve manevi baskının da artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda adak yazıtları, yalnızca bireysel dini inançları değil, aynı zamanda dönemin sosyal, ekonomik ve bazı durumlarda arabuluculuk, yargılama gibi kültürel dinamiklerini yansıtan değerli ve süreklilik arz eden bir kaynak niteliğindedir.

⁶Roma döneminde Küçük Asya’da kutsal alanlardan ağaçların izinsiz kesilmesi oldukça yaygındı. “Hiç kimsenin korudan bir ağacı herhangi bir gerekçe veya hile ile çıkarma ya da kesme hakkı olmayacaktır” şeklinde bir hükme yer verilmiştir. Benzer şekilde, Maionia yakınlarındaki Katakekaumene’den elde edilen bir kutsal düzenleme metni yalnızca “Bir ağaca zarar veren kişi, tanrının gazabıyla karşılaşacaktır” ifadesini içermektedir. Lykia’da Neisa’dan, MS. 134 civarında dikilmiş olan ve oldukça eksik bir yazıtta ise, kutsal bir korudan ağaç kesen iki oduncunun tanrı tarafından cezalandırıldıklarını itiraf ettiklerini göstermektedir (Thonemann, 2022, s.262)

⁷“Norm” kelimesi, toplulukların tapınak tarafından belirlenen veya dayatılan dini, toplumsal kurallar anlamındadır. Sadece genel bir davranış kuralı değil; tapınağın ibadet düzeni, mülkiyet hakları ve toplumsal etkileşimleri düzenleyen kurumsal kurallar bütününü ifade etmek için kullanılmıştır.

⁸ Tapınaklar, dinsel olduğu kadar toplumsal anlamda da büyük bir güce sahipti. Ammianos ve Hermogenes’in itiraf metinleri (Hermann& Malay, 2007, No. 66), tapınakta alınan kararlarda yalnızca tanrıların değil, köyün ve hieros doumos adı verilen dinsel bir derneğin de söz hakkı bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca Kula’da ele geçmiş bir kefaret metninde, işlenen günahın fidyasının üç ayrı yere ödenmesi emredilmektedir (Malay, 1999, No.111). Metinde yer alan “Biri tanrılara, biri rahiplere ve biri de köye...” ifadesi, köyün farklı organlarının desteğiyle köylülerin ihtiyaç duyabileceği her türlü hizmeti sağlayan tapınakların bu dönemde zenginleştiğini ve güçlenen bu kurumların halk üzerindeki maddi ve manevi baskılarının da arttığını açıkça ortaya koymaktadır (Aytaçlar, 2020, s. 80).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir; M.K.-M.D-E.T.- Tasarım; M.K.-M.D-E.T - Denetleme; M.K.-M.D-E.T - Finansman; M.K.-M.D-E.T - Materyaller; M.K.-M.D-E.T - Veri Toplanması ve/veya İşlemesi; M.K.-M.D-E.T - Analiz ve/veya Yorum M.K.-M.D-E.T.; - Literatür Taraması; M.K.-M.D-E.T. - Yazıyı Yazan; M.K.-M.D-E.T. - Eleştirel İnceleme; M.K.-M.D-E.T

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept; M.K.-M.D-E.T. - Design; M.K.-M.D-E.T. - Supervision; M.K.-M.D-E.T - Fundings; M.K.-M.D-E.T - Materials; M.K.-M.D-E.T - Data Collection and/or Processing; M.K.-M.D-E.T - Analysis and/or Interpretation; M.K.-M.D-E.T - Literature Search; M.K.-M.D-E.T - Writing Manuscript; M.K.-M.D-E.T - Critical Review; M.K.-M.D-E.T.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Akıncı, E., Öztürk, C., & Tanrıver, C. (2008). New katagraphai and dedications from the Apollon Lairbenos. *Epigraphica Anatolica*, 41, 91–111.

Akıncı, E., Öztürk, C., & Tanrıver, C. (2009). Some new finds from the sanctuary of Apollon Lairbenos. *Epigraphica Anatolica*, 42, 87–97.

Aytaçlar, P. Ö. (2010). İtiraf Yazıtları ve Birer Sosyal Kurum Olarak Kuzeydoğu Lydia Köy Tapınakları. In H. S. Öztürk, H. Şahin, & Z. Çulha (Eds.), *I. Küçük Asya Tarihi ve Epigrafiyası Sempozyumu* (71–82). Rezzan Has Müzesi.

Aytaçlar, P. Ö. (2012). *Antik Çağda Günah, İtiraf, Kefaret/Confessiones*. Ege Yayınları.

Berber, S. (2024). Kuzeydoğu Lydia'da Nisyra (Saraçlar) yerleşimi ve Apollon kültü. *TR Museum*, (2), 122–144.

Burkert, W. (1987). *Offering in perspective: Surrender, distribution, exchange, gift to the gods*. In T. Linders & G. Nordquist (Eds.), *Proceedings of the Uppsala Symposium*.

Çelgin, G., & Malay, H. (1986). Some unpublished inscriptions in the Manisa Museum. *Epigraphica Anatolica*, 7, 103–105.

Drew-Bear, T. (1999). *Phrygian votive stelas*. The Museum of Anatolian Civilizations.

Fıratlı, N. (1965). İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri, *Belleten*, XXX, 263–319.

Geissler, P. W. (2005). Blood-stealing rumours in western Kenya: A local critique of medical research in its global context. *MILA N. S.*, 5, 76–89.

Gordon, R. L. (2004). Raising a sceptre: Confession narratives from Lydia and Phrygia. *Journal of Roman Archaeology*, 17, 177–196.

Gordon, R. L. (2013). Gods, guilt and suffering: Psychological aspects of cursing in the north-western provinces of the Roman Empire. *Acta Classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis*, 49, 255–281.

Herrmann, P., & Malay, H. (2007). New documents from Lydia. *Denkschriften der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Ergänzungsbände zu den TAM 24*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Hermann, P., & Varinlioğlu, E. (1984). Theoi Preudeno: Eine Gruppe von Weihungen und Sühninschriften aus der Katakekaumene. *Epigraphica Anatolica*, 3, 1–18.

Hoz, M. P. (2006). Literacy in rural Anatolia: The testimony of the confession inscriptions. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 155, 139–144.

Malay, H. (1999). *Researches in Lydia, Mysia, and Aiolis*. Wien.

Malay, H. (2003). A praise on Men Artemidorou Axiottenos. *Epigraphica Anatolica*, 36, 13–18.

Malay, H., & Sayar, M. H. (2004). A new confession to Zeus from Twin Oaks. *Epigraphica Anatolica*, 37, 183–184.

Malay, H. (2007). Katakekaumene'de yerleşimler, yerel dinler ve tapım merkezleri. In *Geçmişten Geleceğe Köprü: Yanık Ülke Kula Sempozyumu Bildiriler* (1–3 Eylül 2006, Kula) (ss. 1–32).

Mitchell, S. (1993). *Anatolia: Land, men and gods in Asia Minor* (Vols. 1–2). Clarendon Press.

Özenir, A. S. (2018). Lydia'da ana tanrıça Larmene kutsal alanı. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 371–387.

Petzl, G. (1994). Die Beichtinschriften Westkleinasiens. *Epigraphica Anatolica*, 22.

Petzl, G. (1997). Neue Inschriften aus Lydien II. *Epigraphica Anatolica*, 28, 69–79.

Ricl, M. (1999). A forgotten confession-inscription from northwest Phrygia. *Epigraphica Anatolica*, 29, 35–43.

Rostad, A. (2006). *Human transgression divine retribution: A study of religious transgressions and punishments in Greek cultic regulations and Lydian-Phrygian reconciliation inscriptions* (Doctoral dissertation). University of Bergen.

Thonemann, P. (2022). *The lives of ancient villages: Rural society in Roman Anatolia*. Cambridge University.

Thonemann, P. (2024). *Antik köylerde yaşam: Roma Anadolu'su'nda Kırsal Toplum* (Çev. P. Ö. Aytaçlar). İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı.

Uzunoglu, H. (2018). Zwei neue Grabsteine als Belege für den Leinenverein aus Saittai. *OLBA*, 27, 501–516.

Varinlioğlu, E. (1989). Die Inschriften aus dem Museum von Uşak, *EA* 13, 17–36.

Varinlioğlu, E. (2022). *The Inscriptions in The Museum of Uşak*. Ege Yayınları.

White, H. C. (2008). *Identity and control: How social formations emerge*. Princeton University Press.

Yıldırım, Ö. C. (2021). *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Küçük Asya'da Tarım*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Kat. No: 1

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.:8.2.73

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri: **Yük:** 75 cm **Gen.:** (Üst) 30 cm (Alt) 39 cm **Kal.:** 6cm. **Tenon Yüksek.:** 14 cm

Gen.: 20 cm. **Alınlık İçerisindeki sarmaşık Yaprak (Sol) Yüksek.:** 4 cm **Gen.:** 5,5 cm (Sağ)

Yük.: 4 cm **Gen.:** 7 cm. **Harf Boyutu:** 2 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, stel gövdesinden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri, akroterlerle vurgulanmıştır. Tepe akroter ve sağ yan akroter arasında kırık vardır. Bu akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezeli olup stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasıdır. Üçgen alınlığın merkezinde, kabartma olarak işlenmiş kalkan betimi yer almaktadır. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik biçimde kalp şeklinde sarmaşık yaprakları yer almaktadır. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Alttan yukarı doğru daralan gövde kısmında kazıma tekniğiyle yapılmış iki adet göz betimi yer almakta, göz betiminin altında ise dokuz satırlık bir Grekçe yazıt bulunmaktadır. Yazıtın hemen altından başlayarak, stelin tenon kısmına kadar olan alan sade bırakılmıştır. En alt bölümde ise stel, ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulmaktadır. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin arka yüzeyi, yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdadır.

Yazıt:

279 yılında, Audnaios ayında. Pereudos Tanrıları, Agathopus'tan, günlerce (ya da gün boyu) ortalarda görünmemesi- işi savaştırması- nedeniyle hesap sordular ve gözlerinden çarptılar. Ben Agathopus- de hamdüsena ile (bunun) kefareti ödüyorum.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 279- MS 194/195

Literatür: Hermann&Varinlioğlu,1984, s. 2, No.1; Varinlioğlu,2022, Fig. No. 63

Kat. No: 2

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.:8.3.73

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri:

(Korunan) Yükseklik: 76 cm **Geni:** (Üst) 31,5 cm (Alt)40 cm **Kalın:** 5,5cm.

Batı Yüzyük:13,5 cm **Geni:** 15 cm. **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol)**

Yük. 6 cm **Geni:** 9 cm **(Sağ)Yük.** 5 cm **Geni:** 10 cm. **Harf Boyutu:** 2 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, gövdeden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri akroterlerle vurgulanmıştır. Tepe akroteri kırıktır. Sağ ve sol akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışını yansıtır. Üçgen alınlığın merkezinde, kabartma olarak işlenmiş dairesel bir kalkan motifi yer almaktadır. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik biçimde yerleştirilmiş kalp şeklinde sarmaşık yaprakları görülmektedir. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Stelin gövde kısmında dokuz satırlık bir Grekçe yazıt bulunmaktadır. Yazıtın hemen altından başlayarak, stelin tenon kısmına kadar olan alan sade bırakılmıştır. En alt bölümde ise stel, ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulmaktadır. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin arka yüzeyi, yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdadır.

Yazıt:

(Bu sunu) Pereudos Tanrıları için; çünkü (onlar) Gaius Iunites'in payına düşen kalıcı (miras) ortaya çıkardılar; içinde bir meşeyle başka ağaçlar bulunan bir tarladan ve evin 75 dinarlık hissesinden oluşan kalıt (miras) payını kardeşi Glykon (ona) devretti. 283 yılında, Delos ayında.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 283 (MS 198/199)

Literatür: Hermann & Varinlioğlu, 1984, s. 4, No.2; Varinlioğlu, 2022, Fig. No. 64

Kat. No: 3

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.: 8.1.73

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri:

(Korunan) Yü: 82 cm **Gen.:** (Üst) 33 cm (Alt) 43 cm **Kal.:** 7 cm. **Batım Yü:** 14 cm **Gen.:** 23 cm. **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol) Yü:** 6 cm **Gen.:** 9 cm. **(Sağ) Yü:** 5 cm **Gen.:** 10 cm. **Harf Boyutu:** 2 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, gövdeden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri, akroterlerle vurgulanmıştır. Tepe akroteri kırıktır. Sağ ve sol akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasını sunar. Üçgen alınlığın merkezinde, dairesel bir kalkan motifi ve altında da hilal betimi yer almaktadır. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik biçimde kalp şeklinde sarmaşık yaprakları görülmektedir. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Stelin gövde kısmında, onbeş satırlık bir Grekçe yazıt bulunmaktadır. Yazıtın hemen altından başlayarak, stelin tenon kısmına kadar olan alan sade bırakılmıştır. En alt bölümde ise stel, ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulmaktadır. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin arka yüzeyi, yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdadır.

Yazıt:

Apollonios, Preudos'taki Tanrılara şahadet eder, Anam bana ilenince, Tanrılara danıştım: kardeşim Eupelastos'la birlikte Myrmeks'in satın almış olduğu dam için 100 dinar ödedik, Pırnalın yanı başında Promiasse'deki geri kalan budanmış asmaların tümü için ise ben 50 dinar ödedim. Tanrılara iki kez danıştım, iki kez (lütfen) eriştim. Şükürler olsun!

Tarihleme Önerisi: MS 198/199?

Literatür: Hermann & Varinlioğlu, 1984, s. 6, No. 3; Varinlioğlu, 2022, Fig. No. 65

Kat. No: 4

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.:8.2.74

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri:

(Korunan) Yükseklik: 76 cm **Gen.:** (Üst) 28 cm (Orta) 31,5 (Alt)37,5 cm **Kal.:** 6,5cm. **Tenon Yükseklik:**

12 cm **Gen.:** 17 cm, **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol) Yükseklik:** 4 cm **Gen.:** 7 cm **Sağ**

Yük: 4 cm **Gen.:** 7 cm. **Harf Boyutu:** 2 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, gövdeden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri akroterlerle vurgulanmıştır. Bu akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasıdır. Üçgen alınlığın merkezinde, kabartma olarak işlenmiş dairesel bir kalkan motifi yer almaktadır. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik biçimde kalp şeklinde sarmaşık yaprakları görülmektedir. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Alttan yukarı doğru daralan gövde kısmında kazıma tekniğiyle yapılmış bir hilal betimi yer almakta; hilal betiminin altında ise yedi satırlık bir Grekçe yazıt bulunmaktadır. Yazıtın hemen altından başlayarak, stelin tenon kısmına kadar olan alan sade bırakılmıştır. En alt bölümde ise stel, ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulmaktadır. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin arka yüzeyi, yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdadır.

Yazıt:

283 yılında, Ksandikos ayında, Tanrılar, ben Arios kızı Markia'dan bir günlük bir vecibe savsaklaması nedeniyle, kefarete taleptiler. Ben de bunu yazılı olarak itiraf edip, şükranlarımı belirtiyorum.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 283-MS 198/199

Literatür: Hermann & Varinlioğlu, 1984, s. 13, No. 8; Varinlioğlu, 2022, Fig. No. 67

Kat. No: 5

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.: 10.10.84

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri: (Korunan) Yükseklik: 84 cm **Geni:** (Yok) **Kalınlık:** 6,5cm. **Tenon Yükseklik:** 10 cm **Geni:** 16 cm. **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol) Yükseklik:** 5 cm **Geni:** 10 cm. **Sağ Yükseklik:** 5 cm **Geni:** 10 cm. **Harf Boyutu:** 3 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, gövdeden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri akroterlerle vurgulanmıştır. Tepe akroteri kırıktır. Bu akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasını sunar. Üçgen alınlığın merkezinde, kabartma olarak işlenmiş dairesel bir kalkan motifi yer almaktadır. Alınlığın iç yüzünün sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik biçimde kalp şeklinde sarmaşık yaprakları görülmektedir. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Alttan yukarı doğru daralan dikdörtgen alan içerisinde, sol üst köşede bir hilal betimi; hilalin altında ise sol kolu üzerine yaslanmış bir erkek figürü yer almaktadır. Alt kısımda ise Grekçe on dört satırlık bir yazıt bulunmaktadır. Yazıtın hemen altından başlayarak, stelin tenon kısmına kadar olan alan sade bırakılmıştır. En alt bölümde ise stel, ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulmaktadır. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin arka yüzeyi, yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdadır.

Yazıt:

Tanrılar, Hygie Myrton 'un kalıtı(mirası) olan Promise'nin Lakoi mevkiindeki tarlada bulunan asmalarla tepedekiler hakkında soruşturma açtılar. Eupelastos, Apollonios'un kalıtçıları ve Philip(p)os oğlu Philip(p)ikos bunların yanısıra sıkılmış üzümle ve vergisini de geri verdiler. Hepimiz, sözünü ettiğimiz cezaya çarpılınca, bağdan payımıza düşeni Tanrılara geri verdik.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 284- MS 199/200

Literatür: Hermann&Varinlioğlu, 1984, s. 7, No. 4; Varinlioğlu, 2022, Fig. No. 66, Aytaçlar, 2012, s. 159, Thonemann, 2022, s. 257; Thonemann, 2024, s. 258.

Kat. No: 6

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.: 8.5.74

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri: (Korunan) Yükseklik: 79 cm **Geni:** (Üst) 29 cm (Alt) 37 cm **Kalınlık:** 4 cm. **(Figür Kabart.) Derinlik:** 0,5 cm. **Batım Yükseklik:** 15 cm **Geni:** 16 cm. **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol) Yükseklik:** 4 cm **Geni:** 6,5 cm **Sağ Yükseklik:** 4 cm **Geni:** 7 cm. **Harf Boyutu:** 2 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, stel gövdesinden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri, akroterlerle vurgulanmıştır. Stelin tepe akroteri kırıktır. Sağ ve sol akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasıdır. Üçgen alınlığın merkezinde patera betimi kabartma olarak işlenmiştir. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik şekilde yerleştirilmiş kalp şeklinde sarmaşık yaprakları bulunmaktadır. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Alttan yukarı doğru daralan dikdörtgen alan içerisinde, platform üzerinde sağ yana doğru kaldırılmış eliyle ayakta duran bir kadın betimi görülmektedir. Platform üzerindeki kadın betiminin (platform sınır olarak kabul edilmiştir) altında ise Grekçe altı satırlık bir yazıt yer almaktadır. Yazıtın hemen altındaki bölüm, stelin ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulur. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdayken, arka kısmı olabildiğince düzleştirilmiştir. Stel, orta kısmından ciddi bir kırıkla hasar görmüştür.

Yazıt:

Pereudos Tanrılarına. İulia, beslemesi Onesime'ye ilendi, ama bir şey elde edemedi. Bunun üzerine Tanrılar ondan kefarete talep edip İulia'dan (?) yana çıktılar. Bundan böyle tanrılara hemdederim! 294 yılında.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 294-MS 209-210

Literatür: Hermann & Varinlioğlu, 1984, s. 13, No.9; Aytaçlar, 2012, s. 160; Varinlioğlu, 2022, Fig. No.68.

Kat. No: 7

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.: 7.1.73

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri:

(Korunan) Yükseklik: 95 cm **Gen.:** (Üst) 41,5 cm (Alt) 55 cm **Kal.:** 7-6 cm. **(Figür Kabart.) Der.:** 0,5 cm. **Batım Yükseklik:** 10 cm **Gen.:** 22 cm. **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol) Yükseklik:** 3,5 cm **Gen.:** 4,5 cm. **Sağ Yükseklik:** 3,5 cm **Gen.:** 4,5 cm **Harf Boyutu:** 1,5 x 1,8 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, stel gövdesinden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri, akroterlerle vurgulanmıştır. Stelin tepe akroteri kırıktır. Sağ ve sol akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasıdır. Üçgen alınlığın merkezinde kalkan betimi kabartma olarak işlenmiştir. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik şekilde yerleştirilmiş kalp şeklinde sarmaşık yaprakları bulunmaktadır. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Alınlık, iç içe geçmiş ve aralarında boşluk bırakılmadan yerleştirilmiş bitkisel bezemelerle oluşturulmuş bir kemerle desteklenmiş olup, bu kompozisyonun merkezine, sağ yana doğru kaldırılmış eliyle platform üzerinde ayakta duran bir erkek figürü yerleştirilmiştir. Altında elinde bir platform üzerinde üvendire⁹ tutan bir erkek (çoban) figürü ve dört adet yürüyen öküz betimi görülür. Bunun altında ise dört adet öküz betimi daha bulunmaktadır. Alt kısmında Grekçe beş satırlık bir yazıt yer almaktadır. Yazıtın hemen altındaki bölüm, stelin ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulur. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdayken, arka kısmı olabildiğince düzleştirilmiştir.

Yazıt:

Philippikos süt kardeşi Bunion'la birlikte malları (sığırları) için Pereudos Tanrılarının dilekte bulunup adak adadı. Tanrılar dileklerini yerine getirince, bu steli şükranlarının belirtisi olarak dikti. 332 yılında, Laos ayının 20'sinde.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 332- MS 247-248

Literatür: Hermann & Varinlioğlu, 1984, s.9, No.5; Varinlioğlu, 2022, Fig. No.61, Thonemann, 2024, s. 290

⁹ Üvendir, geleneksel hayvancılık ve tarımda kullanılan, ucu sivri bir sopa ya da değnek biçimindeki alettir. Genellikle çiftçiler tarafından, kağı arabalarına koşulan öküzleri veya saban çeken hayvanları yönlendirmek ve hareket ettirmek için kullanılır. (Yıldırım, 2021, s. 170, 199). Kişinin çiftçi olduğunu veya hayvancılıkla uğraştığını gösterir.

Eserin Türü / Adı: Adak Steli

Malzeme: Mermer

Env. Nr.:2.1.74

Bulunduğu Yer: Uşak Müzesi

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Eserin Ölçüleri:

(Korunan) Yükseklik: 71 cm **Geni:** (Üst) 71 cm (Alt) 48 cm **Kalınlık:** 7cm. **(Figür Kabart.) Derinlik:** 2 cm. **Batımlı Yükseklik:** 15 cm **Geni:** 16,5 cm. **Alınlık İçerisindeki Sarmaşık Yaprak (Sol) Yükseklik:** 4 cm **Geni:** 6 cm, **(Sağ) Yükseklik:** 4 cm **Geni:** 6 cm. **Harf Boyutu:** 2 x 2 cm.

Eserin Tanımı:

Üçgen alınlıklı bir adak stelidir. Stelin alınlık bölümü, stel gövdesinden belirgin bir çıkıntı yapacak biçimde önde tasarlanmıştır. Alınlığın köşeleri akroterlerle vurgulanmıştır. Stelin tepe akroteri kırıktır. Sağ ve sol akroterler, yüzeylerine işlenmiş palmet motifleriyle bezelidir ve stilize bitkisel süsleme anlayışının bir yansımasıdır. Üçgen alınlığın merkezinde hilal betimi, bu betimin içinde ise çiçek rozeti kabartma olarak işlenmiştir. Alınlığın iç yüzeyinin sağ ve sol köşelerinde, üçgen formun iç sınırına bitişik şekilde kalp biçimli sarmaşık yaprakları yer almaktadır. Bu yaprak kabartmaları, hem kompozisyonu dengelemekte hem de süsleme repertuarını zenginleştirmektedir. Alttan yukarı doğru daralan dikdörtgen alan içerisinde, platform üzerinde sağ yana doğru kaldırılmış eliyle ayakta duran bir erkek betimi görülmektedir. Platform üzerindeki erkek betiminin sağında dokuz satır, solunda dokuz satır ve altında Grekçe on iki satırlık bir yazıt yer almaktadır. Yazıtın hemen altındaki bölüm, stelin ortasına yerleştirilmiş bir tenon ile son bulur. Tenon, stelin bir kaideye yerleştirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Stelin arka yüzeyi, yan kenarları ve tenon kısmı yarı işlenmiş durumdadır.

Yazıt:

Ulu Zeus Oreite'e ve Perkios'ta oturan Tanrı Aksiotallı Men'e...Po(l)ion bir gün bilmeden kuralları çiğneyip tanrılarının (kutsal) toprağına ayak basıp kirletti. Tanrılar da onu cezalandırır. 323 yılında Dystros ayının 30'unda. Bir kör fare (kör köstebek), bir serçe, bir balıkla bu günahı kurtuldu. Tanrılar onun aklını başından almıştı. Kurallara uygun olarak nezir taşı diktirdi. Rahiplere de bir ölçü buğday(7,3 l.), bir ölçü şarap (3,3 l.), bir buçuk ölçü de (21,9 l) kahvaltılık buğday, bir buçuk ölçü şarap (4,95 l.), gene nohut ve bulgur verdi. Tanrıların öfkesini kuşaklar boyu yatıştırdı.

Tarihleme Önerisi: Sulla yılı 323-MS 238/239 Dystros ayının 30'unda.

Literatür: Varinlioğlu,1989, s. 50; Varinlioğlu,2022, Fig. No. 41

FOTOĞRAF LEVHASI

Kat.No.1

Kat.No.2

Kat.No.3

Kat.No.4

Kat.No.5

Kat.No.6

Kat. No. /

Kat. No. 8